

گنجینه هدايت

مؤلف:

سيد غلام حسن وسوي ارزگاني

www.ketab.ir

سرشناسه: سخی موسوی ارزگانی، سید غلام
عنوان و نام پدیدآور: گنجینه هدایت/ مولف: سید غلام سخی موسوی ارزگانی.
مشخصات نشر: قم، میراث ماندگار، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۲۴ص.

ISBN: 978-600-314-082-0

بها: ۱۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: دعا- روایات- اهل بیت (علیهم السلام)

موضوع: احادیث- تشیع - اهل سنت

موضوع: احادیث- عقاید- اسلام

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵، ۸۴۹/۶۴/۹۷۹ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۸۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۰۱۱۸۳

گنجینه هدایت

مؤلف: سید غلام سخی موسوی ارزگانی

ناشر: میراث ماندگار

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: توحید

بها: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۰۸۲-۰

کلیه حقوق برای مولف محفوظ می باشد.

مرکز پخش: قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۴۱۸

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۷۴۶۱-۳۷۷۳۰۳۶۵

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۳	ابعاد اجتماعی اسلام در انظار مختلف.....
۱۶	سازماندهی تحقیق.....
۱۷	۱. ارتباط با خدا.....
۱۷	۱. نقش نماز در زندگی انسان.....
۱۹	۲. عقوبت سبک شمردن نماز.....
۲۳	۳. نقش دعا در زندگی انسان.....
۲۳	۳-۱. چیست؟.....
۲۵	۳-۲. پاسخ به چند پرسش در مورد دعا.....
۲۶	۳-۳. شرایط استجابات.....
۲۸	۳-۴. علل و موانع استجابات.....
۳۰	۳-۵. آثار دعا.....
۳۰	۳-۵-۱. آشنایی با معارف الهی.....
۳۰	۳-۵-۲. آرامش درونی.....
۳۱	۲. اهل بیت رسول الله ﷺ.....
۳۱	مقدمه.....
۳۱	۱. اهل بیت در لغت و در اصطلاح رسول خدا ﷺ.....
۳۲	۱-۱. اهل بیت در لغت و عرف.....
۳۳	۱-۲. اهل بیت ﷺ در قرآن و سنت.....
۳۴	۱-۲-۱. اهل بیت ﷺ در آیه تطهیر و حدیث شریف کساء.....
۴۰	۱-۲-۲. حدیث کساء از زبان واثله بن اسقع.....
۴۱	۱-۲-۳. حدیث کساء از زبان ام سلمه.....
۴۴	۱-۲-۴. حدیث کساء به نقل از عایشه.....
۴۵	۱-۲-۵. حدیث کساء در کتاب حاکم نیشابوری.....
۴۷	۱-۲-۶. اهل بیت ﷺ در آیه مودت ذوی القربی.....
۴۸	۱-۲-۶-۱. تفسیر ابن عباس از آیه مودت.....
۴۹	۱-۲-۶-۲. تفسیر اهل بیت ﷺ از آیه مودت.....
۵۱	۱-۲-۷. دوستی اهل بیت ﷺ در سایر روایات.....
۵۱	الف. تربیت فرزندان بر دوستی اهل بیت ﷺ.....

- ب. دوستی اهل بیت دوستی رسول خدا..... ۵۲
- ج. حب اهل بیت علیهم السلام اساس ایمان..... ۵۳
- د. عبادت بودن حب اهل بیت علیهم السلام..... ۵۳
- ه. نشانه ی ایمان بودن دوستی اهل بیت علیهم السلام..... ۵۴
- ز. دوستی اهل بیت علیهم السلام نشانه پاکی ولادت..... ۵۵
- ح. سوال از دوستی اهل بیت علیهم السلام در روز قیامت..... ۵۶
- ۸-۲-۱. روایات خاص در مورد محبت اهل بیت علیهم السلام..... ۵۷
- الف. روایات رسول الله صلی الله علیه و آله در مورد امام علی علیه السلام..... ۵۷
- ب. روایات رسول الله صلی الله علیه و آله در مورد فاطمه زهرا علیها السلام..... ۵۹
- ج. روایات رسول الله صلی الله علیه و آله در مورد امام حسن و حسین علیهما السلام..... ۶۱
- ۹-۲-۱. امام حسین علیه السلام در احادیث اهل سنت..... ۶۲
- ۱) حسین علیه السلام سید روانان اهل بهشت..... ۶۲
- ۲) حسین علیه السلام نبور پیام اسلام صلی الله علیه و آله..... ۶۳
- ۳) امام حسین علیه السلام رحمان پیغمبر صلی الله علیه و آله..... ۶۵
- ۴) حسین علیه السلام شبیه ترین اهل بیت علیهم السلام به پیغمبر صلی الله علیه و آله..... ۶۶
- ۵) واجب بودن دوستی امام حسین علیه السلام بر مگان..... ۶۷
- ۶) درجه والای امام حسین علیه السلام..... ۶۷
- ۷) حسین علیه السلام با پیغمبر صلی الله علیه و آله در یک مکان..... ۶۸
- ۸) واجب بودن یاری امام حسین علیه السلام..... ۶۸
- ۹) حضرت قائم آل محمد (عج) از فرزندان امام حسین علیه السلام..... ۶۹
- ۱۰) حضرت قائم (عج) نهمین فرزند امام حسین علیه السلام..... ۷۱
- ۱۱) دعای پیامبر صلی الله علیه و آله در مورد امام حسین علیه السلام..... ۷۲
- ۱۲) امام حسین علیه السلام از اولین کسانی است که وارد بهشت می شود..... ۷۲
- ۱۳) علاقه و محبت پیامبر صلی الله علیه و آله به امام حسین علیه السلام..... ۷۳
۲. حادثه کربلا از زبان پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله..... ۷۴
۳. شخصیت و فضائل امام حسین علیه السلام..... ۷۸
۴. قیام امام حسین علیه السلام در ترازوی قضاوت..... ۸۱
۵. امام حسین علیه السلام اسوه مسلمانان و آزادگان..... ۸۳
۶. اشعار اهل سنت در سوگ امام حسین علیه السلام..... ۸۴
۷. امام حسین علیه السلام و تراژدی غم انگیز عاشورا از دیدگاه اهل سنت..... ۸۷
- ۷-۱. معرفی امام حسین علیه السلام در قرآن و سیره رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله..... ۸۸

۷-۲. معرفی حادثه غم بار عاشورا.....	۸۹
۷-۳. آثار شهادت حسین علیه السلام در آسمان، زمین.....	۹۰
۸. جنایات یزید و حامیانش در واقعه کربلا و حره در منابع اهل سنت.....	۹۱
۹. لمن دشمنان اهل بیت علیهم السلام در سنت نبوی.....	۹۲
۱۰. فضیلت انتظار فرج اهل بیت علیهم السلام	۹۴
۳. اخلاق اسلامی.....	۱۰۱
۱. چهل حدیث درباره اخلاق پسندیده.....	۱۰۱
۲. نقش ویرانگر دروغ در زندگی انسان.....	۱۰۹
۳. نقش ویرانگر ظلم در زندگی انسان.....	۱۱۸
۳-۱. انواع ظلم.....	۱۱۹
۳-۱-۱. ظلم بین انسان و خداوند.....	۱۱۹
۳-۱-۲. ظلم بین انسان و بین مردم (ظلم به انسانها).....	۱۲۱
۳-۱-۳. ظلم انسان به خودش.....	۱۲۲
۳-۲. ظلم در روایات مصوبین علیهم السلام	۱۲۲
۴. اخلاق در خانواده و برخورد با فرزندان.....	۱۲۹
۵. ایمان و نشانه های مؤمن.....	۱۳۸
۴. برخی از احکام اجتماعی اسلام.....	۱۴۷
۱. حقوق همسایه در پرتو قرآن و حدیث.....	۱۴۷
۲. حقوق ده گانه همسایه نسبت به همسایه.....	۱۴۹
۳. احادیث و روایات در سفارش همسایگان.....	۱۵۳
۴. ازدواج در اسلام.....	۱۵۷
۴-۱. انتخاب همسر.....	۱۵۹
۴-۲. ازدواج برای ریاکاری.....	۱۶۲
۴-۳. ازدواج با فامیل.....	۱۶۲
۴-۴. ایامی (مردهای بی زن و زنهای بی شوهر).....	۱۶۳
۴-۵. صداق و مهر.....	۱۶۴
۵. مسئله حجاب.....	۱۶۴
۵-۱. پیشینه تاریخی حجاب.....	۱۶۴
۵-۲. مسئله حجاب در قرآن.....	۱۶۵
۵-۳. فلسفه حجاب.....	۱۶۵

- ۴-۵. ویژگی ذاتی زن و مرد..... ۱۶۸
- ۵-۵. مسئله پوشش در دنیای امروز..... ۱۶۸
- ۵-۶. پاسخ به چند شبهه در مورد حجاب..... ۱۶۹
۶. ارتباط دختران و پسران..... ۱۷۲
- ۶-۱. روابط دختر و پسر برای ازدواج..... ۱۷۵
- ۶-۲. پرهیزها و توصیه های لازم..... ۱۷۶
۵. مسئله شراب و موسیقی..... ۱۷۸
۱. مسئله مسکرات و شراب..... ۱۷۸
- ۱-۱. انکاه شراب و مسکرات در قرآن..... ۱۸۹
- ۱-۲. اثبات ویرانگر شراب و مسکرات در زندگی انسان..... ۱۸۹
۲. مسئله موسیقی و غنا در اسلام..... ۱۹۱
- ۲-۱. اقوال ائمّه اربعین علیه السلام درباره موسیقی..... ۱۹۶
- ۲-۲. نظر ائمه مذاهب چهارگانه در مورد موسیقی..... ۱۹۷
- ۲-۳. استثنا در آلات موسیقی..... ۲۰۰
- ۲-۴. ابن حزم رحمه الله و اباحه موسیقی..... ۲۰۱
- ۲-۵. حکم اناشید (سرودهای اسلامی)..... ۲۰۲
- ۲-۶. موسیقی و حکم آن..... ۲۰۵
- ۲-۶-۱. دیدگاه شیعه در مورد موسیقی و غنا..... ۲۰۵
- الف. ادله تحریم موسیقی لهوی از قرآن کریم..... ۲۰۵
- ب. ادله تحریم موسیقی از سنت نبوی شریف ﷺ..... ۲۰۸
- ۲-۶-۲. موسیقی و غنا از دیدگاه فقهای اهل سنت..... ۲۰۹
- الف. شغل خوانندگی و نوازندگی..... ۲۰۹
- ب. گوش دادن به غنا و موسیقی..... ۲۰۹
- ۲-۶-۳. موارد حرمت سماع از منظر غزالی..... ۲۱۱
- ۲-۶-۴. خلاصه نظرات اهل سنت..... ۲۱۲
- منابع و مأخذ..... ۲۱۴
۱. کتابهای فارسی و عربی..... ۲۱۴
۲. نرم افزارها..... ۲۲۱

پیشگفتار

درباره حضور دین در جامعه دو اندیشه متفاوت وجود دارد:

۱. گزاره‌های دینی، محدود به حیات فردی و برای سعادت و کمال فرد است و هیچ گونه ارتباطی با جامعه و زندگی اجتماعی ندارد. تعالیم و گزاره‌های دین در ابعاد اجتماعی، کمال و جامع نیست. جامعیت دین در حدی نیست که پاسخگوی مسائل پیچیده امروز جوامع بشری باشد. کار دین، حد اقلی است و برای حداکثر باید به سراغ علم و عقل رفت و از عقل و علما خواست که در چارچوب علم و عقل برنامه‌ای جامع و کامل تدوین کنند.

این دیدگاه معتقد است که دین شامل سه بخش فقه، اخلاق و عقاید است که فقه دین، کاری حد اقلی می‌کند؛ یعنی نه مأموریت فقه برای تأمین بهداشت کامل است و نه قصاص و دیات، حداکثر کار لازم را برای انگیزی از جرم انجام می‌دهند. برای حداکثر باید برنامه‌ریزی عقلایی کرد.

درباره اخلاقیات دین نیز می‌گویند که جنبه اخروی است و پیوندی با امور دنیوی انسان ندارد؛ یعنی صداقت، عفت، مجاهدت، زهد و پارسایی دال‌های نفس‌اند برای آخرت بهتر. دنیا محصول فرعی آخرت است.

در جنبه اعتقادی دین نیز هرگز نمی‌توان گفت که انبیا باورهای دینی را عرضه کردند تا پیشرفت دنیوی بهره انسان‌ها شود. دین در تاریخ با همه گونه جوامع جمع شده است و نمی‌توان ادعا کرد که با دین، دنیای آبادتری به دست خواهد آمد.^۱

۲. برخی نگاهی متعمقانه به موضوع دارند و معتقدند که اسلام، جامع همه احکام

۱. عبدالله جوادی آملی، جامعه در قرآن، محقق: مصطفی خلیلی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۹، چاپ سوم،

فردی و اجتماعی است و هیچ از نیازهای انسان فروگذار نکرده است. چیزی نیست که نیازمندی فرد یا جامعه باشد و دین در رفع آن نکوشیده باشد: (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ)؛ و ما نازل کردیم بر تو کتاب را که بیان کننده همه چیز است؛ «مَا قَرَرْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ»؛ ما در قرآن هیچ چیز را فروگذار نکردیم. عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: «كُنَّا فِي أَيَّامِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَمُرُّوْا فَاجْتَمَعْنَا فِي مَسْجِدِ جَامِعِهَا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ فِي بَدْءِ مَقْدَمِنَا فَإِذَا رَأَى النَّاسُ أَمْرَ الْإِمَامَةِ وَذَكَرُوا كَثْرَةَ اخْتِلَافِ النَّاسِ فِيهَا فَدَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي وَ مَوْلَانِي الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَعْلَمْتُهُ مَا خَاصَّ النَّاسَ فِيهِ» فَتَبَسَّمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ: «يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ جَهْلُ الْقَوْمِ وَ خُدْعُوا عَنْ أَدْبَانِهِمْ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يَقْبِضْ نَبِيَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ الدِّينَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ فِيهِ تَفْصِيلُ كُلِّ شَيْءٍ بَيَّنَّ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ الْحُدُودَ وَ الْأَحْكَامَ وَ جَمِيعَ مَا يَخْتَّاجُ إِلَيْهِ كَمَلًا»^۱. از عبدالعزیز بن مسلم روایت شده، که می گوید: ما در زمان امام علی بن موسی الرضا علیه السلام در مرو بودیم و برای هر آغاز ورود مان به مرو در مسجد جامع مرو اجتماع نموده بودیم و مردم در امامت گفتگو می کردند. مردم در مورد امامت دچار اختلاف زیاد بودند. پس من خدمت امام شریفیاب شده و به ایشان از آنچه در مسجد گذشته بود گزارش دادم. آنگاه امام الرضا علیه السلام تبسم نموده و فرمودند: «همانا خداوند سبحان پیامبر ما را علیه السلام را قبض روح نکرد، مگر بعد از آنکه دین را برای او کامل کرد و قرآن را که در آن بیان هر چیزی است نازل فرمود و در آن حلال و حرام و حدود و احکام و همه نیازهای بشر را کاملاً شرح داد و فرمود: ما قرآن چیزی را فروگذار نکردیم. مراد از (من شیء) کوتاهی های گوناگونی است که نسی شده و معنای آن این است که چیزی نیست که رعایت حال آن واجب و قیام به حق آن و بیان آن لازم باشد، مگر اینکه ما آن را در این کتاب رعایت کرده و در امر آن کوتاهی نکردیم.

۱. نحل، ۸۹.

۲. انعام، ۳۸.

۳. مائده، ۶۷.

پس کتاب تام و کامل است.^۱

قرآن کریم پس از اثبات ضرورت وحی و وجود معرفت دینی و بعد از اقامه برهان بر نبوت و عصمت پیامبر مشخص می‌توان با اتکا بر ادعای آن پیامبر معصوم در مورد کامل بودن و یا خاتمیت دینی که آورده است داوری کرد و با استفاده از تلازم بین خاتمیت و کامل بودن نیز می‌توان اخبار نبی نسبت به یکی از این دو را دلیل بر دیگری گرفت.

قرآن و عترت با یکدیگر است که امیر بیان، حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه^۲ از آگاهی خو بر حقایق جهان هستی سخن می‌گوید و به این آیه شریفه استشهاد می‌نماید: «مَا قَرَضْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ»^۳ یعنی ما در آن کتاب چیزی را فروگذار نمودیم.^۴

قرآن کریم برای همه لازم میان خاتمیت و کمال مطلق، گاه از کامل بودن دین اسلام خبر می‌دهد و گاه خاتمیت آن را اعلام می‌دارد. درباره کامل بودن دین اسلام می‌فرماید: «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا»^۵؛ امروز، برای شما دین را کامل و نعمت را تمام نمودم و اسلام را به عنوان دین مرضی الهی برای شما پسندیدم؛ و در مورد خاتمیت اسلام می‌فرماید: «مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ»^۶؛ محمد صلی الله علیه و آله پدر هیچ یک از مردان شما نیست ولیکن او رسول خدا و خاتم پیامبران است. خاتمیت و کمال نهایی دین اسلام، مورد اتفاق همه فرقه‌های مسلمین است و علاوه بر آن، روایات بسیاری بر آن دلالت دارد که تنها به ذکر یک روایت از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله اکتفا می‌شود

۱. المیزان، ج ۷، ص ۸۱

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۸، بند ۵.

۳. انعام، ۳۸.

۴. عبدالله جوادی آملی، شریعت در آینه معرفت - صفحه ۲۱۶.

۵. عبدالله جوادی آملی، شریعت در آینه معرفت - صفحه ۲۱۶.

۶. سوره احزاب، آیه ۴۰

که خطاب به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: «وَأَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»؛ ای علی! مقام تو در مقایسه با من، مانند مقام وزارت هارون برای موسی است؛ مگر آنکه هارون پیامبر بود و تو پیامبر نیستی؛ زیرا پس از من، پیامبر و دین جدیدی نخواهد آمد.^۲

کمال و جاودانگی اسلام اقتضا دارد که تمام نیازهای انسان را پاسخ گوید، زیرا دین به تمام امور زندگی انسان سرکشیده و در آن نظر داده است، به گونه‌ای که زندگی بدون دین، بحرانی روحی و روانی رو به رو می‌شود.^۳ منطق موحدان بر اساس جامعیت تفکر توحیدی در همه ابعاد زندگی و شالوده تفکر ملحدان، کنار گذاشتن و الحاد برنامه‌ها و تألیف‌های در جنبه‌هایی از حیات انسانی است.

در روایات معصومان علیهم السلام بی جامعیت و کمال دین بسیار تأکید و تصریح شده است که جامعیت دین با عدم تبیین برخی از امور و ترک ارائه راه حل در آن منافات دارد. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَدَعْ شَيْئًا يَخْتَاجُ إِلَيْهِ الْأُمَّةُ إِلَّا أَنْزَلَهُ فِي كِتَابِهِ وَبَيَّنَّهُ لِرَسُولِهِ ﷺ وَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ حَدًّا وَجَعَلَ كَيْفَ دَلِيلًا يَدُلُّ عَلَيْهِ وَجَعَلَ عَلَى مَنْ تَعَدَّى ذَلِكَ الْحَدَّ حُدًّا»؛ خداوند متعالی چیزی را که مورد نیاز امت است در کتابش فروگذار نکرده و برای رسولش بیان کرده و برای هر چیزی حدی قرار داده و دلیلی روشن برای آن اقامه کرده است و برای هر که از آن حدود تجاوز کند، مجازات بر او نمرده شده است.^۴

امام صادق علیه السلام نیز فرمود: «مَا مِنْ أَمْرٍ يَخْتَلِفُ فِيهِ اثْنَانِ إِلَّا وَكَهْ أَضَلَّ بِي كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلَكِنْ لَا تَبْلُغُهُ عُقُولُ الرِّجَالِ»؛ هیچ امری نیست که دو نفر در آن اختلاف کنند، مگر در کتاب الهی اصل و ضابطه‌ای برای آن هست؛ ولی عقول انسان‌ها به آن نمی‌رسد.

۱. بحار؛ ج ۵، ص ۶۹، ح ۱.

۲. عبدالله جوادی آملی، ولایت فقیه، صفحه ۶۶.

۳. عبدالله جوادی آملی، جامعه در قرآن، ص ۱۰۶ و ۱۰۷.

۴. الکافی، ج ۱، ص ۵۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۷۴.

۵. الکافی، ج ۱، ص ۶۰؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۷۵.

همچنین فرمود: «مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَفِيهِ كِتَابٌ أَوْ سُنَّةٌ»؛ هیچ چیزی نیست مگر اینکه درباره او کتاب یا سنتی آمده باشد.

نامعقول است که آخرین دین الهی، پیامبر آسمانی و کتاب و حیانی همه نیازهای انسان‌ها را بیان نکرده باشد. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ ذِكْرُهُ خَتَمَ بَيْنَكُمْ النَّبِيِّينَ فَلَا نَبِيَّ بَعْدَهُ أَبَدًا وَخَتَمَ بِكِتَابِكُمُ الْكُتُبَ فَلَا كِتَابَ بَعْدَهُ أَبَدًا وَ أَنْزَلَ فِيهِ نَبِيَّانَ كُلَّ شَيْءٍ وَخَلَقَكُمْ وَخَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَنَبَأَ مَا قَبْلَكُمْ وَفَصَّلَ مَا بَيْنَكُمْ وَخَبَرَ مَا بَعْدَكُمْ وَأَمَرَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ وَمَا أَنْتُمْ سَائِرُونَ إِلَيْهِ»^۱؛ همانا خداوند (عزوجل) با پیامبر شما، سلسله انبیا را پایان داد، پس هرگز بعد از او پیامبری نخواهد بود و با کتاب شما، فروفرستادن کتاب بر انبیا را پایان بخشید، و بر این اساس از قرآن هیچ کتاب آسمانی نخواهد بود و در این کتاب همه امور را بیان کرد و زوایا و آسمان‌ها و زمین و خبر گذشتگان و فصل الخطاب شما و اخبار آیندگان و هست و دوزخ و آنچه شما به سمت آن روانید، بیان شده است.^۲

ابعاد اجتماعی اسلام در انظار مختلف

دین‌شناسان، در مورد ماهیت آنچه که دین است، من‌دهد، نظرهای گوناگونی دارند. برخی بر این پندارند که دین، تنها عهده‌دار بیان رابطه فردی شما و خلق (عبادات) و روابط اخلاقی افراد با یکدیگر (اخلاقیات) است؛ اما مسائل سیاسی، حقوقی، و حکومتی، از دایره دین خارج بوده، به تشخیص افراد و تصمیم علمی اندیشوران جامعه بستگی دارد. گروه دیگری بر این نظرند که دین، علاوه بر عبادات و اخلاقیات، اصل حکومت دینی را مورد تأکید قرار داده است و اصول حاکم بر نظام اجتماعی داخلی و

۱. الکافی، ج ۱، ص ۵۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۷۴.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۲۶۹؛ تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۷۶.

۳. عبدالله جوادی آملی، جامعه در قرآن، ص ۱۰۸.

نظام بین‌المللی را نیز بیان می‌نماید؛ اما شکل حکومت و اداره نظام، امری است که به افراد اجتماع واگذار شده است. به عنوان مثال، جمهوری بودن یا سلطنتی بودن نظام حکومتی، انتصابی بودن حاکم یا انتخابی بودن آن و نیز مسائلی مانند رهبری انفرادی یا رهبری شورایی، همگی اموری هستند که دین درباره هیچ یک از آنها نظر خاصی ندارد و تشخیص درستی یا نادرستی هر یک از سیستم‌ها و روش‌ها را بر عهده عقل بشری نهاده است.^۱

نظر سوم در این زمینه آن است که دین، گذشته از آنکه امور عبادی و اخلاقی و نیز اصول ارزش حاکم بر نظام اجتماعی را تشریح نموده، شکل حکومت را نیز عرضه داشته که همان نظام امامت و ولایت است و در این نظام حکومتی، حاکم اسلامی، با نصب خداوند حق حکومت می‌یابد. این نظریه، مبتنی بر رسالت دین و برهان نبوت است که در مباحث گذشته از سخن گفته شد. علاوه بر هماهنگی نظر سوم با برهان نبوت، مراجعه به شریعت خاتم‌الاسلام، مشاهده توجّه اکید آن به جامعه و احکام اجتماعی، سیاسی، نظامی، حقوقی، و فرهنگی انسان‌ها، به وضوح نشانگر صحت این نظریه است.^۲

بررسی آیات قرآن کریم نشان می‌دهد که دین اسلام، از سویی مبدء و معاد و وحی و رسالت را به عنوان مسائل اعتقادی طرح نموده و از سویی دیگر، به بحث از فضائل و رذائل اخلاقی و تحصیل و ترک هر یک پرداخته است و از سویی سوم، مسائل فردی و عبادی را ارائه نموده و در بعد دیگر، احکام اجتماعی و اقتصادی و نظامی و سیاسی، حدود و قصاص و دیات، و جنگ و دفاع و امر به معروف و نهی از منکر را برای حفظ و حراست از احکام دینی و حکومت اسلامی، به مسلمانان اعطاء فرموده است.^۳

اسلام، به جامعه برین انسانی با دیده تکریم می‌نگرد و در ساختن آن سعی بلیغ

۱. عبدالله جوادی آملی، ولایت فقیه، صفحه ۶۷.

۲. عبدالله جوادی آملی، ولایت فقیه، صفحه ۶۷.

۳. عبدالله جوادی آملی، ولایت فقیه، صفحه ۶۸.

دارد. اهتمام اسلام به جامعه را می‌توان از این نکته به خوبی دریافت که نوع احکامش را به صورت جمعی تنظیم کرده و در هنگام تراجم مصلحت فرد و جامعه، مصلحت جامعه را بر سود و مصلحت فرد، مقدم داشته است. با یک نگاه اجمالی به مجموعه احکام اسلام، روشن می‌شود که روح جمعی، در همه احکام و حکم اسلام منتشر و مفروش است؛ همان گونه که گلاب در برگ گل مفروش و منتشر گشته است؛ و همان گونه که با گرفتن گلاب از گل، برگ‌های گل، فاقد طراوت و عطر بویا و منظره زیبا می‌شود، اگر از احکام اسلامی، دستورهای اجتماعی آن روز، و از مسلمانان، روح جمعی آنان گسسته شود، بی‌خاصیت می‌گردد.

به عنوان نمونه بی‌نیاز به نماز اشاره نمود. درباره نماز که وظیفه هر شبانه‌روز مسلمانان است، دستور داده شده که به جماعت برپا شود و از سوی دیگر، تأکید گشته که این فریضه، در مسجد و محل اجتماع مؤمنین انجام گیرد: «لا صلوة لجار المسجد إلا فی المسجد»^۱؛ یعنی نمازی برای همسایه مسجد نیست مگر در مسجد؛ و برای آنکه اجتماعات عبادی کوچک در طول هفته، به صورت اجتماعی عمومی از مؤمنین یک شهر درآید، دستور برقراری نماز جمعه داده شده: «وَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ»^۲ و برای حفظ عظمت و اهمیت این نماز پر شکوه جمعه، دو حکم فقهی درباره آن عنوان گردیده است: این آنکه تا شعاع یک فرسخی نباید نماز جمعه دیگری برگزار شود و دوم اینکه تا شعاع دو فرسخی، همه کسانی که عذری ندارند، موظف به شرکت در نماز جمعه می‌باشند. نماز عید فطر و قربان نیز اجتماع بزرگ‌تری از نمازگزاران شهر است که برای تأمین شکوهمندی چنین اجتماع عبادی، دستور رسیده است که به صحرا بروید و در فضای باز و وسیع و در

۱. بحار الانوار؛ ج ۸۰، ص ۳۷۹، ح ۴۷.

۲. سوره جمعه، آیه ۹.

زیر آسمان، گرد هم آید و یک معبود را با یک ندا و نوا پرستید.^۱

انسان دارای نیازمندی های روحی و جسمی بسیاری است و برای رسیدن به تکامل و آرامش باید به هر دو بعد مادی و معنوی خود پردازد؛ از طرفی دین اسلام دارای مجموعه قوانین کامل و جامعی است که به همه ی نیازمندی های انسان توجه نموده و در تعالیم خود، مصالح عمومی و سعادت دنیا و آخرت را مد نظر قرار داده است. بر این اساس، اسلام برای پاس داری از حریم پاک و جلوگیری از انحرافات، رعایت ضوابطی را در روابط دختر و پسر ضروری دانسته و آزادی مطلق و بدون حساب و دوستی ها، عشق بازی های مصطلح امروزی را ناپسند و مردود شمرده است. اسلام صحبت کردن زن و مرد را در مواردی ضروری و در جریان رسیدگی به کارهای روزمره ی زندگی حرام ندانسته است؛ اما برای پیش گیری از پیامدهای سوء احتمالی، آنان را از این گونه روابط منع و حذر داشته است.

سازماندهی تحقیق

برای تبیین نیازهای اساسی جامعه اسلامی و تدوین محورهای آن، مباحث خود را در پنج فصل دنبال می کنیم؛ فصل اول را به نقش و جایگاه اهل بیت علیهم السلام در جامعه اسلامی اختصاص داده ایم، در فصل دوم مباحثی را به موضوع ارتباط انسان با خداوند چون نماز و دعا اختصاص داده ایم، در فصل سوم مباحث ضروری اخلاقی؛ چون خوش اخلاقی، ظلم و ستم، دروغگویی و برخورد با فرزندان را بحث نموده ایم. فصل چهارم به برخی از احکام اجتماعی اسلام؛ چون حق و حقوق همسایه از نظر اسلام، و نیز احکام ازدواج و زناشویی مسئله حجاب و روابط دختران و پسران در اسلام پرداخته ایم و در فصل پنجم به برخی از احکام شخصی اسلامی مانند شرب خمر و گوش دادن به موسیقی پرداخته ایم.

۱. عبدالله جوادی آملی، ولایت فقیه، صفحه ۶۹ و ۷۰.